

רשומות

הצעות חוק

21 ביוני 1976

1250

כ"ג בסיון תשל"ו

עמוד

314

חוק העתיקות, תשל"ו—1976.

חוק העתיקות, תשל"ו-1976

פרק א': פרשנות

1. בחוק זה -

הגדרות

"עתיקה" -

- (1) נכס, בין תלוש ובין מחובר, שנעשה בידי אדם לפני שנת 1800 לספירה הכללית, לרבות דבר שהוסף לו לאחר מכן והוא חלק בלתי נפרד ממנו;
  - (2) נכס, כאמור בפסקה (1), שנעשה בידי אדם החל בשנת 1800 לספירה הכללית, והוא בעל ערך היסטורי והשר הכריז שהוא עתיקה;
  - (3) שרידי גוף של אדם מלפני שנת 1300 לספירה הכללית;
  - (4) שרידי גוף של חיה מלפני שנת 1300 לספירה הכללית;
- "אתר היסטורי" - שטח המכיל עתיקות או הקשור במאורע היסטורי חשוב, או שהמנהל הודיע, לפי סעיף 31 (א), שהוא אתר היסטורי;
- "מקרקעין" - לרבות כל חלק של ים, אגם או נהר וקרקעיתם של אלה;
- "הפירה" - לרבות חיפוש עתיקות והפירת נסיון;
- "אוסף" - מיצבר עתיקות, למעט עתיקות המוחזקות בידי סוחר עתיקות כמלאי מסחרי;
- "אספן" - מי שאוסף עתיקות שלא למסחר בהן;
- "מוזיאון" - כל תצוגה מתמדת של עתיקות הפתוחה לציבור וכל מוסד המשמר אוסף והמציגו לצורך מחקר, חינוך או עיון;
- "האגף" - אגף העתיקות והמוזיאונים שבמשרד החינוך והתרבות;
- "המועצה" - המועצה לארכיאולוגיה;
- "המנהל" - מנהל האגף;
- "השר" - שר החינוך והתרבות.

דברי הסבר

רב בו, ושאריו ללא הסדר. החוק המוצע בא להחליף פקודות אלה בדבר חקיקה ישראלית, לתקן את הפגמים שנתגלו במשך השנים הרבות ולהקיף שטחים נוספים כגון אספני עתיקות, מחייאונים והגנת ציבור קוני העתיקות, שבזמנו לא ניתנה הדעת עליהם.

דיני העתיקות בישראל נשענים על שתי פקודות מימי המנדט, והן: פקודת העתיקות, שניתנה עוד בשנת 1929, ופקודת העתיקות (חצרים), 1935. שתי פקודות אלה לרבות בחסר על אף התיקונים שהוכנסו בהן במרוצת השנים; וענינים רבים הנוגעים לתחום זה, שלציבור יש ענין

לכלול את תקופת ימי הביניים, תקופות האמוראים, העבאסיים, הפאטמים, הצלבנים וכיו"ב.

הגדרת "מקרקעין" בחוק המוצע שונה מההגדרה שבפקודת הפרשנות, בכך שהיא באה לכלול גם כל חלק של ים, אגם או נהר. בדרך זו ניתן להחיל את הוראותיו של החוק המוצע גם על עתיקות הנמצאות במקומות אלה, ולמנוע טענה כי על גילוי עתיקות במימי חופין או בנהרות לא חלים דיני העתיקות מאחר שאין הם מקרקעין.

הגדרת "עתיקה" הורחבה לעומת ההגדרה שבפקודת העתיקות, בפרטים אלה: התאריך הקובע בפקודה הקיימת הוא שנת 1700 לספירה הכללית, ואילו בהגדרה החדשה התאריך הקובע הוא שנת 1800, וזאת כדי לכלול אתרים כמו חומות טבריה ועכו, שהם אתרים חשובים מהתקופה העותמנית. התאריך הקובע לגבי שרידי גוף של אדם או של חיה, לפי ההגדרה החדשה, הוא שנת 1300 לספירה הכללית, ולא שנת 600 כפי שקובע כיום בפקודה הקיימת. שינוי זה נעשה כדי

פרק ב': בעלות המדינה בעתיקות

2. (א) עתיקה שנתגלתה או שנמצאה בישראל לאחר תחילתו של חוק זה, יהיו היא והשטח שבו נמצאה או נתגלתה והדרוש לשמירתה, לנכס המדינה.
(ב) הטוען שהעתיקה נתגלתה או נמצאה לפני תחילתו של חוק זה, עליו הראיה.
3. המגלה או המוצא עתיקה שלא בהפירה על פי רשיון לפי חוק זה, יודיע על כך למנהל.
4. המנהל רשאי לדרוש בכתב מאת מחזיק עתיקה כאמור בסעיף 2 (א) שימסור לו את העתיקה, ורשאי הוא לתת פרס למוסר אם ראה שהנסיבות מצדיקות זאת.
5. המנהל רשאי לדרוש בכתב מכל מחזיק עתיקה שיתבונה לו לתקופה שלא תעלה על 90 ימים לשם בדיקה או לכל צורך אחר.
6. (א) עשה אדם עבודות במקרקעין, בין שלו ובין של זולתו, וגילה בה עתיקה, יודיע על כך למנהל כאמור בסעיף 3 ויפסיק את העבודות עד תום 15 ימים מיום מסירת ההודעה, זולת אם קיבל תוך זמן זה רשות מאת המנהל להמשיך בעבודה.
(ב) תוך 15 ימים מיום מסירת ההודעה כאמור רשאי המנהל, בכתב לבעל הקרקע ולמחזיק בה, לקבוע תנאים להמשך העבודה או להורית על הפסקתה לחלוטין.
7. (א) מי שנפגע מהוראת המנהל לפי סעיף 6 (ב) זכאי לפיצויים בעד הנזק שנגרם לו.
(ב) דרישה לפיצויים תוגש למנהל בדרך ובמועד שנקבעו בתקנות.
(ג) לא נתקבלה דרישת הנפגע, כולה או מקצתה, יכריע בדבר בית המשפט.
8. המנהל רשאי לוותר בכתב על בעלות המדינה בעתיקה, ומשעשה כן – תחדל העתיקה להיות נכס המדינה.

בעלות המדינה בעתיקות

הודעה על גילוי עתיקה

דרישת מסירת

דרישת השאלה

הפסקת עבודה לאחר גילוי עתיקה

פיצויים

ויתור על זכויות המדינה

דברי הסבר

על כל עתיקה, מרשה למנהל אנף העתיקות והמויאונים לתת פרס למגלה עתיקה, אך גובה הפרס אינו תלוי בערכה הכספי של העתיקה. כל זאת בלי לפגוע בזכותו של המנהל לדרוש ממחזיק העתיקה שנתגלתה למסור לו את העתיקה.

סעיף 6 סעיף 3 לפקודת העתיקות קובע, כי המגלה עתיקה באקראי חייב להודיע על כך מיד לעובד אנף העתיקות ולעשות כל מעשה אחר שייקבע. החוק המוצע מאמץ את הנהג הקיים בענין זה, ובא להוסיף כי עם מסירת ההודעה למנהל אנף העתיקות והמויאונים תופסקנה כל העבודות הנעשות באותו אתר לתקופה של 15 ימים, אם לא נתקבל היתר ממנהל האנף להמשיך בעבודה. מאידך גיסא, בא החוק המוצע לחייב את המנהל להודיע את החלטתו תוך 15 ימים מיום שנמסרה לו הודעת המגלה.

סעיף 7 מאחר שהפסקת עבודות עקב תגלית ארכיולוגית עלולה לגרום לאזרח נזק ניכר, בא החוק המוצע להבטיח תשלום פיצויים לגפגע.

הגדרת "חפירה" כוללת גם חיפוש עתיקות וגם הפירת נסיון. הרחבת ההגדרה באה למנוע טענות של חופרים שלא התכוונו לגילוי עתיקות אלא רק לבדוק אם כדאי לחפור במקום פלוני בטרם יבקשו רשיון מתאים.

הגדרות חדשות הן של "אוסף", "אספן" ו"מויאון", מאחר שהחוק המוצע בא להסדיר גם את דיני אספני העתיקות והמויאונים.

סעיף 2 מנוסח הפקודה הקיימת לא ברור למי הבעלות בעתיקות. סעיף זה בא להבטיח את בעלות המדינה בכל עתיקה שתגלה לאחר תחילתו של החוק המוצע, כשהבעלות משתרעת גם על השטח הדרוש באופן סביר לשמירת העתיקה. חובת ההוכחה, שעתיקה נתגלתה לאחר תחילתו של החוק המוצע, תוטל על הטוען את ההיפך.

סעיף 4 לפי הפקודה הקיימת, חובה על שר החינוך והתרבות לשלם לכל מגלה עתיקה פיצוי כספי כדי שויה. החוק המוצע, המכיר בבעלות המדינה

פרק ג': חפירות

9. (א) לא יחפור אדם במקרקעין לגילוי עתיקות, אלא לאחר שקיבל רשיון לכך מאת המנהל (להלן – רשיון חפירה) ובהתאם לתנאי הרשיון.
- (ב) כבואו להכריע בבקשה לרשיון חפירה ייוועץ המנהל במועצה ויתן את דעתו בין השאר, ליכולת המדעית והכספית של המבקש.
- (ג) ברשיון חפירה יוגדר השטח שבו ניתן לחפור.
- (ד) אין במתן רשיון חפירה בלבד כדי להעניק לבעלו זכות כניסה למקרקעין שברשות הזולת.
10. (א) לא ייכנס אדם למקרקעין שניתן עליהם רשיון חפירה אלא אם הוא מחזיק בהם או שהורשה לכך מטעם המחזיק, ובכפוף להסכמת בעל הרשיון.
- (ב) בעת ביצוע החפירה לא יצלם אדם, זולת המנהל או מי שהוסמך לכך מטעמו לא יצייר, לא ירשום ולא יעתיק בצורה אחרת את החפירה או את העתיקות שנתגלו בה אלא ברשות בעל הרשיון.
11. (א) בעל רשיון חפירה ינקוט – הן בזמן ביצוע החפירה והן לאחר מכן – בכל האמצעים הדרושים –
- (1) להבטיח את שלום העובדים והמבקרים במקום החפירה ואת גידור המקום
- (2) לשמור על מקום החפירה ועל העתיקות שנתגלו בה;
- (3) למנוע כל נזק או מטרד לבכסים הסמוכים.
- (ב) לא מילא בעל הרשיון אחרי הוראות סעיף קטן (א), רשאי המנהל, בלי לפגוע כאמור בסעיף 13, ולאחר שהתרה בכתב בבעל הרשיון, לגקוט במקומו באמצעים הדרושים ולגבות ממנו את הוצאות הביצוע.
12. (א) במועדים שקבע לכך המנהל, ולפחות אחת בשנה מיום התחלת החפירה, ימסו בעל רשיון החפירה למנהל –
- (1) דין וחשבון מפורט ככל האפשר על החפירה, לרבות תרשימים, תכניו ותצלומים של העבודות שנעשו;
- (2) פרטים בדבר העתיקות שנתגלו בחפירה.

רשיון חפירה

זכות כניסה

אמצעי בטיחות

פרטים ופרטומים הנוגעים לחפירה

דברי הסבר

- סעיף 9** בסעיף 7 לפקודת העתיקות נאמר, כי מתן רשיון חפירה מותנה בערבותם של אגודות מדע או מוסדות מדע. החוק המוצע משמיט תנאים אלה ומשאיר את שיקול הדעת בידי מנהל האגף, החייב להיוועץ במועצה לארכיאולוגיה כבואו להכריע בבקשה לרשיון חפירה.
- סעיף 10** סעיף זה בא להסדיר את זכויות הכניסה למקרקעין שניתן עליהם רשיון חפירה, ולהגן על בעל הרשיון בפני זרים על ידי הטלת איסור לצלם.
- לצייר, לרשום או להעתיק בשטח החפירה, שלא ברשותו. איסור זה לא חל על מנהל האגף או על המוסמך מטעמו לענין זה.
- סעיף 11** בפקודה הקיימת אין כל הוראה בדבר סדו בטיחות במקומות שבהם מבוצעות חפירות. סעיף זה בא להבטיח נקיטת אמצעי בטיחות מתאימים.
- סעיף 12** הפקודה הקיימת מחייבת כל חופר לפרט דו"ח מדעי מתאים תוך שנתיים מיום התפירתו. החוק המוצע מעמיד תקופה זו על חמש שנים.

(ב) לבעל רשיון שמורה זכות יהודית לפרסום בדבר החפירות עשר שנים מסיום החפירה; פרסום אסור לפי סעיף קטן זה יהא עוולה לפי פקודת הנוזיקין [נוסח חדש]¹.

(ג) תוך חמש שנים מיום סיום החפירה יוציא בעל הרשיון לאור פרסום מדעי מתאים בדבר החפירה, ממצאיה ותוצאותיה, וימסור שני עתקים ממנו למנהל.

ביטול רשיון חפירה ומגיעתו

13. הפר בעל רשיון חפירה הוראה מהוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי מתנאי הרשיון, רשאי המנהל לכטל את הרשיון, להתלותו או להתנותו בקיום תנאים נוספים; ואם הפר הוראת סעיף 12 (ג), רשאי המנהל שלא לתת לו עוד רשיון חפירה, עד שיקיים את ההוראה האמורה.

ויתור על פי הסכם

14. המנהל רשאי לבוא לידי הסכם עם בעל רשיון חפירה, בין לפני מתן הרשיון ובין לאחר מכן, בדבר ויתור על זכויות המדינה בעתיקות שיתגלו בחפירה ובדבר חלוקת העתיקות בין המדינה ובין בעל הרשיון.

פרק ד': המסחר בעתיקות והוצאתן מישראל

15. (א) לא יסחר אדם בעתיקות אלא אם יש בירו רשיון לכך מאת המנהל ולפי תנאי הרשיון.

(ב) מי שכרשונו שלושה עצמים לפחות שהמנהל אישר בכתב שהם עתיקות יראוהו כסוחר עתיקות, וזולת אם הוכיח שהוא מחזיקם שלא לשם מסחר.

(ג) לא יינתן רשיון מסחר בעתיקות אלא למי שעיקר עיסוקו בכך והוא בעל ידע והכשרה להנחת דעתו של המנהל.

מקום עיסוקו של סוחר

16. (א) ברשיון מסחר בעתיקות יצויין מקום העסק; תקפו של הרשיון יהיה למקום זה בלבד ויוצג שם במקום בולט.

(ב) לא יציג אדם רשיון שפקע תקפו.

חובת רישום מצאי

17. סוחר עתיקות יגזל רשימת מצאי בדרך שנקבעה בתקנות.

ביטול רשיון

18. המנהל רשאי לבטל רשיון מסחר בעתיקות לצמיחות או להתלות תקפו לתקופה שקבע, אם בעל הרשיון הורשע בעבירה לפי חוק זה או התקנות לפיו, או בעבירה שיש עמה קלון. צומצם שיקול דעתו של מנהל האגף, שלא סוייג בתקנות.

דברי הסבר

תקף רק למקום העסק המפורט בו בלבד ויוצג באותו מקום באופן בולט.

סעיף 18 ביטול רשיון מסחר מוסדר כיום בתקנות. מוצע לכלול הוראות בענין זה בנוף החוק ולקבוע שמנהל האגף רשאי לבטל רשיון מסחר לצמיחות או לשעה, אם בעל הרשיון הורשע בעבירה לפי החוק המוצע או התקנות לפיו, או בעבירה שיש עמה קלון. בכך צומצם שיקול דעתו של מנהל האגף, שלא סוייג בתקנות.

סעיף 15 סעיפים קטנים (א) ו-(ב) הם חזרה על המצב שלפי הפקודה הקיימת. החוק המוצע בא להוסיף כי רשיון מסחר בעתיקות יינתן רק למי שעיקר עיסוקו בכך ומטיל חובה על מנהל האגף לשקול, לענין זה, גם את הידע וההכשרה המדעית של מבקש הרשיון.

סעיף 16 רשיון לסוחר הוא כיום כללי, ואין מניעה שבעל רשיון יסחר על פיו במקומות שונים. להקלת העסקאות על שמירת החוק מוצע, שהרשיון יהיה

¹ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 10, עמ' 266.

19. (א) המנהל רשאי להודיע בכתב לבעל עתיקה או למחזיק בה, כי לעתיקה יש ערך לאומי. עתיקה בת ערך לאומי
- (ב) אין למכור עתיקה בת ערך לאומי או להעבירה בדרך אחרת, אלא לאחר שבעל העתיקה או המחזיק בה הודיע על כך למנהל ומסר לו את שמו ומענו של הקונה או של הנעבר. עתיקה ולעתיקה מורכבת
20. סוחר עתיקות המציע עתיקה למכירה, רואים אותו כטוען שלפי מיטב ידיעתו העתיקה היא אמינה. אמינות עתיקה
21. (א) לא ימכור אדם העתק של עתיקה או חיקוי שלה ולא יציגו למכירה בלא שסימן עליו, בדרך שנקבעה בתקנות, כי המוצג אינו עתיקה אמינה. סיגו להעתק עתיקה ולעתיקה מורכבת
- (ב) לא ימכור אדם עתיקה המורכבת מחלקים שונים של עתיקות שונות – עם השלמות או תוספות או בלעדיהן – בלא שסימן זאת בדרך שנקבעה בתקנות.
22. (א) לא ימכור אדם ולא ימסור עתיקה למי שאינו תושב ישראל אלא אם יש בידי המוכר או המוסר היתר לכך מאת המנהל; ההיתר יכול שיינתן לעתיקה מסוימת או לסוג של עתיקות. הגבלות להוצאת עתיקה
- (ב) היות הקונה או המקבל תושב ישראל תוכה בתעודת זהות או בדרכון.
- (ג) נתבקש המנהל לתת היתר כאמור, יתן תשובתו תוך המועד שנקבע בתקנות.
- (ד) לא תוצא מישראל עתיקה בת ערך לאומי אלא באישור השר בכתב.

פרק ה': מוזיאונים

23. כל מוזיאון יהא נתון לפיקוחו של המנהל. פיקוח המנהל
24. (א) לא יפתח אדם מוזיאון ולא ינהלו אלא לאחר שקיבל רשיון לכך מאת המנהל ובהתאם לתנאיו. רשיון למוזיאון
- (ב) כבואו להכריע בבקשה לרשיון, יתן המנהל את דעתו, בין השאר, לענינים אלה:
- (1) הכושר המקצועי של מנהל המוזיאון ותכר עובדיו;
  - (2) שמירתו, מיוזג, שימורו, שחזורו ותצוגתו של העתיקות במוזיאון;
  - (3) קיטלוג העתיקות שבמוזיאון;
  - (4) תכנית המוזיאון לעתיד;
  - (5) מיקום המוזיאון ויחסי הגומלין בינו לבין מוזיאונים אחרים שבאזור.

דברי הסבר

עתיקה בת ערך לאומי טעונה אישור בכתב של שר החינוך והתרבות.

סעיפים הפקודה הקיימת אינה מטפלת במוזיאונים. **עד 25** מוצע שמוזיאונים, שענינם העיקרי הוא עתיקות, יהיו מנוהלים ברמה מדעית הולמת, ולשם כך יהיו זקוקים לרשיון ממנהל האגף ונתונים לפיקוחו.

סעיפים כדי להגן על רוכשי עתיקות, מוצע שלענין **20 ו-21** אמינותה של עתיקה תהא חובת ההוכחה על המוכר, וכן תוטל על מוכר העתק של עתיקה, חיקוי או עתיקה מורכבת, לסמן עובדה זו על הנמכר.

סעיף 22 סעיף זה חוזר על מה שנקבע בסעיף 12 וא לפקודת העתיקות, שהוסף בחוק לחיקון פקודת העתיקות, תש"ב-1972, אולם קובע שייצוא

25. (א) לא קיים בעל מוזיאון או מנהלו הוראה מהוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי מתנאי הרשיון, רשאי המנהל לדרוש ממנו בכתב לחקן את הדבר תוך הזמן שיקבע המנהל.

(ב) לא מילא בעל מוזיאון או מנהלו אתרי הדרישה תוך הזמן האמור, רשאי המנהל לבטל או להתלות את רשיון המוזיאון.

26. (א) רצה ובעל מוזיאון או מנהלו למכור עתיקה שבמוזיאון, להעבירה בדרך אחרת או לחסל אוסף עותיקות שבו, יודיע על כך מראש למנהל.

(ב) תוך 21 ימים מיום קבלת ההודעה, רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה או האוסף יימכרו או יועברו למדינה, הכל לפי הענין.

(ג) לא הגיעו המנהל ובעל המוזיאון לידי הסכם בדבר התמורה שתשולם בעד העתיקה או האוסף, יכריע בדבר בית המשפט.

27. על מוזיאון בניהול צבא-הגנה לישראל יחולו הוראות פרק זה רק לגבי עתיקה כמש-
מעותה בפסקאות (1), (3) ו-(4) להגדרתה.

פרק ו': אספני עתיקות

28. כל אספן חייב למסור למנהל פרטים שייקבעו בתקנות בנוגע לעתיקות שבידו.

29. (א) המנהל רשאי להודיע בכתב לאספן, כי עתיקה שבידי האספן היא בעלת חשיבות מדעית מיוחדת (להלן - עתיקה מיוחדת).

(ב) אספן שקיבל הודעה כאמור בסעיף קטן (א) ימסור למנהל, לפי דרישתו, את הפרטים שנקבעו בתקנות בנוגע לעתיקה מיוחדת, וירשה למנהל או למי שהוסמך לכך מטעמו בכתב לצלם את העתיקה ולעשות ממנה תרשימים.

(ג) המנהל ינהל רישום של עתיקות מיוחדות ושל הפרטים, התצלומים והתרשימים שנחשבו או נעשו לפי סעיף קטן (ב), והם יהיו פתוחים לעיון הציבור כפי שיקבע.

30. (א) רצה אספן למכור עתיקה מיוחדת או להעבירה בדרך אחרת, יודיע על כך מראש למנהל.

(ב) תוך 21 ימים מיום קבלת ההודעה, רשאי המנהל לדרוש כי העתיקה תימכר או תועבר למדינה; וזוהי העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות, רשאי המנהל לדרוש כאמור רק לגבי מערכת בשלמותה.

(ג) לא הגיעו המנהל והאספן לידי הסכם בדבר התמורה שתשולם בעד העתיקה או בדבר היות העתיקה חלק בלתי נפרד ממערכת עתיקות, יכריע בדבר בית המשפט.

דברי הסבר

בעתיקות בעלות ערך לאומי. עתיקות בעלות חשיבות מדעית מיוחדת, שלמדינה אין בעלות בהן, תהיינה נתונות להגבלות מיוחדות. אין להעביר בעלות בהן אלא אם הודע על כך מראש בכתב למנהל האגף, ולמדינה יש זכות קדימה לרכוש אותן. אולם אם היתה העתיקה חלק

הוראת סעיף זה נובעת מן המגמה להרחיב את בעלות המדינה על עתיקות ולצמצם את רשות היחיד בהן.

סעיף זה דן בעתיקות בעלות חשיבות מדעית מיוחדת. והוא יוצא בעקבות סעיף 19 הדן

פרק ז': אתרים היסטוריים

31. (א) המנהל רשאי להודיע ברשומות כי מקום פלוני הוא אתר היסטורי.
 (ב) הודיע המנהל כאמור, ידאג שחירשם על כך הערה בפנקסי המקרקעין ותימסר הודעה על כך לבעלים ולמחזיק במקום, אם זהותם או מענם ידועים לו, ולועדה המחוזית לתכנון ולבניה.

32. (א) באתר היסטורי שניתנה עליו הודעה לפי סעיף 31 (א), לא יעשה אדם ולא ירשה לעשות אחד מאלה אלא באישור בכתב מאת המנהל ובהתאם לתנאיו:

- (1) בניה, חציבה או נטיעה;
- (2) חפירה או חרישה לעומק של יותר מחצי מטר;
- (3) הנחת עפר או פסולת, לרבות הנחתם בנכס הגובל את האתר;
- (4) שינוי, תיקון או תוספות בעתיקה הנמצאת באתר;
- (5) פירוק עתיקה או הסרת חלק ממנה;
- (6) כתיבה, חריטה או צביעה;
- (7) הקמת בנינים או קירות הגובלים באתר;
- (8) כל פעולה אחרת שקבע המנהל לגבי אתר היסטורי פלוני.

(ב) הודעה בדבר קביעת פעולה לפי פסקה (8) לסעיף קטן (א) תפורסם ברשומות.
 (ג) הוראות פסקאות (4) ו-(7) לסעיף קטן (א) לא יחולו על אתר היסטורי המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית והוא קנינו של מוסד דתי, אולם האחראי למוסד יתן למנהל הודעה מראש על פעולות כאמור בפסקאות אלה.

דבר' הסבר

או הכלול בכל תוספת או בכל תיקון לאותה רשימה, אלא ברשות המנהל;

(ב) לחפור, לבנות, לנטוע עצים, לחצוב, להשקות, לשרוף סיד או לעשות כל מלאכה אחרת כיוצא בהן, או להניח עפר או דומן על גבי מצבה או אתר היסטורי או בסמוך להם, או להקים בית-עלמין באתר היסטורי, שלא ברשות המנהל;

(ג) להרוס מצבה היסטורית, לנתץ או להסיר כל חלק ממנה, שלא ברשות המנהל;

(ד) לעשות שינויים, תוספות או תיקונים למצבה היסטורית, שלא ברשות המנהל;

(ה) להקים בנינים או קירות הגובלים במצבה היסטורית, שלא ברשות המנהל;

בתנאי שסעיפי משנה (ד) ו-(ה) לא תחולנה על מצבות היסטוריות המשמשות לצורך דתי או מוקדשות לתכלית דתית והן קנינו של מוסד דתי או כנסייתי.

החוק המוצע משנה, במידת מה, את רשימת הפעולות האסורות ומוסיף עליהן כל פעולה שהמנהל עשוי לקבוע לגבי אתר היסטורי פלוני. לעומת זאת הוא מגביל את האיסורים לאתרים היסטוריים שפורסמו בלבד. במקום הפטור המוחלט שנתנה הפקודה למוסד דתי לגבי פעולות

בלתי נפרד ממערכת שלמה, לא יוכל מנהל האגף להפ-עיל את זכות הרכישה אלא לגבי המערכת כולה. בכך ניתנת הגנה גם לאספן, הרואה בהפרדת העתיקה משום נוק למערכת כולה.

סעיף 31 לפי הפקודה הקיימת יש חובה להציג במש-רדי הממונים על המחוזות ובתחנות המש-טרה, העתקים מרשימת האתרים ההיסטוריים שפירסם מנהל האגף ברשומות. מוצע לקבוע, במקום הוראה זו, חובה על המנהל לדאוג שלגבי אתר היסטורי, שהודיע עליו ברשומות, תירשם הערה בפנקסי המקרקעין ותימסר הודעה לבעלים ולמחזיקים באתר. זאת בנוסף למסירת הודעה לועדה המחוזית לתכנון ולבניה. בכך תינתן התראה לאנשים הרוכשים מקרקעין שיש בהם עתיקות ושעל כן הבניה בהם אסורה או מוגבלת, ותימנע הטעיה של רשויות ציבור בעת בקשה למתן רשיון בניה.

סעיף 32 סעיף 18 לפקודת העתיקות קובע:
 "הפעולות האסורות לגבי מצבות ואתרים היסטוריים

18. אסור לאדם -

(א) לחטט לעומק של יותר ממטר אחד בכל אתר היסטורי הכלול ברשימה שפורסמה כאמור לעיל

(ד) לענין אתר היסטורי המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית והוא איננו קנין של מוסד דתי, לא יתן המנהל אישור לחפירה אלא באישור ועדת שרים המורכבת מהשר כיושב-ראש, שר הדתות ושר המשפטים.

33. אין בהוראות חוק זה כדי לפגוע בצורך בהיתר כנדרש בחוק התכנון והכניה, תשכ"ה – שמירת חוק 1965².

34. אדם שעשה ללא אישור או בניגוד לתנאיו פעולה מן הפעולות המפורטות בסעיף 32, חייב להחזיר את האתר ההיסטורי או את העתיקה הנמצאת בו למצבם הקודם, לפי הוראות המנהל; לא עשה כן, רשאי המנהל, לאחר שנתן לאדם התראה בכתב, לנקוט במקומו בכל האמצעים הדרושים כדי להחזיר את האתר או את העתיקה למצבם הקודם ולגבות ממנו את ההוצאות שהוציא לכך.

פרק ח': המקעות

35. (א) וזר רשאי להפקיע –
(1) אתר היסטורי שהפקעתו דרושה, לדעתו, לצרכי שימור או מחקר;
(2) כל קרקע שהפקעתה דרושה, לדעתו, כדי לאפשר בה חפירה.
(ב) נעוץ קטן (א) לא יחול על אתר היסטורי המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית והוא לנינו של מוסד דתי.

36. ההפקעה תהיה על פי פקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943³, ולענין זה יהיו לשר כל הסמכויות והתפקידים של הממשלה לפי הפקודה האמורה, בשינויים המחוייבים לפי הענין.

פרק ט': המועצה לארכיאולוגיה

37. (א) וזר ימנה מועצה לארכיאולוגיה ויקבע בתקנות את הרכבה, תקופת כהונתה וסדרי הדיון והעבודה שלה.

דברי הסבר

סעיפים 35 ו-36 למנהל האגף. מוצע שסמכות זו תהיה בידי שר החינוך והתרבות, והוא יפעיל אותה לפי פקודת הקרקעות (רכישה לצרכי ציבור), 1943, ורק אם הקרקע דרושה, לדעתו, לצרכי שימור, מחקר או חפירה.

סעיף 37 בעקבות הפקודה הקיימת, מוצע להקים מועצה לארכיאולוגיה, שתפקידה יהיה ליי- עץ לשר החינוך והתרבות ולמנהל האגף בעניני ארכיאולוגיה ועתיקות; הרכבה, תקופת כהונתה וסדרי הדיון והעבודה שלה ייקבעו בתקנות; היא תהיה רשאית לאצול מסמכויותיה ליעדות מבין חבריה.

מסויימות, מונע להתנות את הפטור במתן הודעה מראש על כך למנהל האגף, ואילו לגבי אתר היסטורי המשמש לצורך דתי או מוקדש לתכלית דתית, והוא אינו קנינו של מוסד דתי, אין לעשות בו חפירה ארכיאולוגית אלא באישורה של ועדת שרים המורכבת משר החינוך והתרבות כיושב ראש, שר הדתות ושר המשפטים.

סעיף 34 המטרה היא להפחית, במידת האפשר, את הנזק שהעוברים על החוק גורמים לאתרים היסטוריים או לעתיקות, על ידי חיובו של העבריין בהוצאות החזרת האתר או עתיקה למצבם הקודם.

² סי"ח תשכ"ה, עמ' 307.

³ ע"ר 1943, תוס' 1, עמ' 32.

(ב) המועצה תייעץ לשר ולמנהל בעניני ארכיאולוגיה ועתיקות, שיוכאו לפניה על ידיהם ותמלא את התפקידים המוטלים עליה לפי חוק זה.

(ג) המועצה רשאית לאצול מסמכיותיה לועדות מבין חבריה.

ועדת ערר 38. ליד המועצה תוקם ועדת ערר של שלושה, מהם שניים שתמנה המועצה שלא מתוך חבריה ושופט, או מי שכשיר להיות שופט, שימנה שר המשפטים להיות יושב ראש הועדה.

סמכויות ועדת הערר 39. (א) הוראה עצמו נפגע מהחלטות המנהל המפורטות להלן, רשאי לערור עליהן לפני ועדת הערר, בלי שהגשת הערר תבטל את תקפה של החלטה, ואלה הן:

- (1) סירוב להת רשיון חפירה, ביטולו, התלייתו או התנייתו;
- (2) סירוב לתת רשיון מסחר בעתיקות או ביטולו;
- (3) סירוב לתת היתר לפי סעיף 22 (א);
- (4) הודעה שעתיקה פלוגית היא בת ערך לאומי;
- (5) סירוב לתת רשיון למוזיאון, ביטולו או התלייתו;
- (6) הודעה לאספן כי עתיקה שבידו היא עתיקה מיוחדת;
- (7) סירוב להת אישור לפי סעיף 32.

(ב) ועדת ערר רשאית להחליט בערר כל החלטה שהמנהל מוסמך לה לפי חוק זה.

(ג) לועדת ערר יהיו כל הסמכויות המוקנות לוועדת חקירה במשמעותה בחוק ועודת חקירה, השכ"ט-1968.⁴

פרק י': עבירות ועונשין

עבירות ועונשין 40. (א) הפוגע בזדון בעתיקה או באתר היסטורי או המשחית פניהם בכל צורה שהיא, דינו - מאסר שלוש שנים.

(ב) העושה העתק של עתיקה או חיקוי שלה בלא שסימן עליו, בדרך שנקבעה בתקנות, כי המוצג אינו עתיקה אמינה, דינו - מאסר שנתיים או קנס 30,000 לירות.

(ג) העובר על הוראה מהוראות סעיפים 3, 6, 9 (א), 11 (א), 15 (א), 19 (ב), 21 או 32, דינו - מאסר שנתיים או קנס 30,000 לירות.

(ד) העובר על כל הוראה אחרת מהוראות חוק זה, דינו - מאסר שנה או קנס 30,000 לירות.

חוקה 41. הנמצא באתר היסטורי כשברשותו של הנמצא או בסביבתו הקרובה מצויים כלי חפירה ויש להניח כי זה מקרוב נעשתה בהם עבודת חפירה באתר - חזקה שהתכוון לגלות עתיקות, אם לא הוכיח שלא היתה לו כוונה כאמור.

דברי הסבר

סעיף 41 הסעיף המוצע בא להטיל על מי שנמצא באתר היסטורי כשברשותו או בסביבתו הקרובה מצויים כלי חפירה, שיש להניח שנעשתה בהם זה מקרוב עבודת חפירה, את נטל ההוכחה שאכן לא התכוון לגלות עתיקות.

סעיפים 38 ו-39 שלא כבפקודה הקיימת, נותן החוק המוצע זכויות ערר למי שרואה עצמו נפגע מהחלטות מנהל האגף בענינים שונים; לשם כך תוקם ליד המועצה לארכיאולוגיה ועדת ערר.

סעיף 40 הסעיף מגדיל, במידה ניכרת, את גובה העונשים לעומת הדין הקיים כיום.

⁴ ס"ח השכ"ט, עמ' 28.

פרק י"א : שונות

42. תעודת המנהל שמקרקעין פלוני מכילים עתיקות או קשורים במאורע היסטורי או שנכס פלוני הוא עתיקה, תהיה ראייה לכאורה על כך.
43. המנהל או מי שהוסמך לכך מטעמו בכתב, רשאים להיכנס בכל עת סבירה לכל מקרקעין כדי לבדוק אם קיימו שם הוראות חוק זה או התקנות לפיו או תנאי כל תעודה שניתנה לפי חוק זה, או לבדוק כל עתיקה שנתגלתה או נמצאת בהם, ולעשות ממנה רישום, תצלום, יציקה, דפוס או העתקה אחרת.
44. המנהל רשאי, בהודעה ברשומות, לאצול מסמכיו לפי חוק זה.
45. (א) בסעיף זה, "מקום מוסדר" –
 (1) נקרקעין שבהחזקת האגף;
 (2) בודיאון;
 (3) אתר היסטורי.
 (ב) שוטר או מי שהורשה לכך בכתב מטעם המנהל רשאי להרחיק ממקום מוסדר כל אדם העובר שם על הוראות חוק זה או התקנות לפיו.
 (ג) השר רשאי לקבוע בתקנות הוראות בדבר סדרי הביקור במקומות מוסדרים ההתנהגות המבוקרים בהם, קביעת דמי כניסה אליהם, הגנתם והגנת העתיקות, האבזרים והרהיטים שבהם.
46. (א) בשטח צבאי יחולו הוראות אלה:
 (1) לא ייכנס אליו אדם לצרכי חוק זה אלא באישור מראש של מי ששר הבטחון הסמיכו לכך;
 (2) לא תיעשה בו פעולה מטעם המנהל אלא בהסכמת שר הבטחון;
 (3) לא יטופל בעתיקה מטעם גוף צבאי אלא באישור המנהל.

תעודת המנהל
ראייה לכאורה

סמכויות כניסה
ובדיקה

אצילת מסמכות

מקומות מוסדרים

תחולת החוק
בשטח צבאי

דברי הסבר

- סעיף 42** לפי הפקדה הקיימת, החלטת מנהל האגף בדבר היותו של הפץ עתיקה – היא ראייה מכרעת. מוצע שהתעודה תהיה רק ראייה לכאורה. לא כן קביעתו של המנהל שמקום פלוני הוא אתר היסטורי, לפי סעיף 31 (א), שהיא קביעה הלוטת.
- סעיף 43** הסעיף המוצע בא לקבוע, בדומה לדין הקיים, כי למנהל האגף או למי שהוסמך לכך מטעמו בכתב, סמכויות כניסה לכל מקרקעין, לשם בדיקת שמירתו של הונוק ובדיקת כל עתיקה.
- סעיף 44** כדי למנוע הפרעות לבטחון המדינה, מוצע שהכניסה לשטח שבירי צבא הגנה לישראל, לשם שמירה על חוק העתיקות, תהיה טענה אישור של שר הבטחון, ולא תיעשה כל פעולה לשם כך אלא בהס-
- כמתו; מצד שני, לא יטפל נורם צבאי בעתיקות אלא באישור מנהל האגף; בכך יובטח שיתוף הפעולה של כל הגורמים הנוגעים בדבר.
- סעיף 45** סמכות זו שבחוק המוצע, נתונה לשר גם לפי הפקודה הקיימת, אלא שלפי המוצע עליו להתייעץ תחילה במועצה לארכיאולוגיה.
- סעיף 46** לפי סעיף 42 לפקודת הפרשנות, אין חיקוק בא לגרוע מכל זכות של המדינה, או להטיל עליה חובה, אלא אם נאמר בו במפורש. מתברר, כי פעולות הפיתוח הנרחבות הנעשות מטעם גורמים ממלכתיים מחייבות שהחוק יחייב גם את המדינה ועובדיה, כדי למנוע הרס עתיקות.

- (ב) "שטח צבאי", לענין סעיף זה – מקרקעין שבידי צבא-הגנה לישראל או בידי שלוחה אחרת של מערכת הבטחון, שאישר אותה שר הבטחון, לרבות שטח המשמש לאימון-נים צבאיים.
47. השר רשאי, בהתייעצות במועצה, לקבוע בצו כי הוראה מחוק זה או התקנות לפיו, לא יחולו על סוגי עתיקות, מוזיאונים, חפירות ואתרים היסטוריים שיוגדרו בצו.
48. חוק זה בא להוסיף על חיובים שהוטלו וסמכויות שהוענקו בחוקים אחרים ולא לגרוע מהם.
49. (א) השר ממונה על ביצוע חוק זה והוא רשאי להתקין תקנות בכל הנוגע לביצועו, לרבות גביית אגרות בעד רישונות הניתנים לפי חוק זה.
(ב) שר המשפטים רשאי להתקין סדרי דין להליכים לפי חוק זה בועדת הערר שהוקמה לפי סעיף 38.
50. לענין חוק זה דין המדינה כדין כל אדם.
51. בטלים –
(1) פקודת העתיקות;⁵
(2) פקודת העתיקות (חצרים), 1935.⁶
52. (א) רשיון שניתן לפי פקודת העתיקות ושהיה בתוקף ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותו כאילו ניתן לפי חוק זה.
(ב) הרשימות של אתרים היסטוריים שפורסמו לפי פקודת העתיקות ושהיו בתוקף ערב תחילתו של חוק זה, רואים אותן כאילו פורסמו לפי סעיף 31 לחוק זה.
(ג) מוזיאונים שהיו קיימים ערב תחילתו של חוק זה, יחולו עליהם הוראות סעיף 24 מהיום שקבע לכך השר.

אי תחולה

שמירת תוקף

ביצוע ותקנות

תחולה על המדינה

ביטולים

הוראות מעבר

⁵ חוקי אי, כרך א', פרק ה' עמ' 24.
⁶ ע"ר 1935, תוס' 1, עמ' 144.